

11 Οκτωβρίου 2013

Διά Χριστόν Σαλότητα και Αγιότητα

Ορθοδοξία / Ποιμαντική

αρχιμ. Παύλος Παπαδόπουλος

Στην πολύ ενδιαφέρουσα σειρά των άρθρων του αρχιμ. Παύλου Παπαδόπουλου για τους διά Χριστόν σαλούς ως ηθικά και ποιμαντικά πρότυπα (προηγούμενο άρθρο: <https://www.rempitousia.gr/?p=55832>), δημοσιεύουμε σήμερα τη συνέχεια των ετυμολογικών παρατηρήσεων για την προέλευση του όρου «σαλός» και ακολούθως την αναφορά στη συσχέτιση της σαλότητας με την αγιότητα.

Η ίδια λέξη χρησιμοποιούνταν αμετάφραστη στη Ρωσία[1] και αργότερα αντικαταστάθηκε από τη σλαβική λέξη «*Рокхав*», η οποία σημαίνει άσεμνος, αισχρός, ανήθικος[2]. Τέλος επικράτησε ο ευρύτερος όρος «*Yurodstvo*» που μεταφράζεται τρελός, (η λέξη *yurod* προέρχεται από μια σλαβική ρίζα που σημαίνει αλλότροπος ή παράξενος)[3] «*yurodstvo khrista radi*» που σημαίνει ότι, η διά Χριστόν μωρία ή μανία, είναι μια μορφή άσκησης που συνίσταται στο ότι αυτός που την εφαρμόζει (ο σαλός) δίνει για την αγάπη του Χριστού την εντύπωση του ανόητου. Η Ρωσική Εκκλησία διατήρησε την παράδοση των διά Χριστόν σαλών με περισσότερο ενθουσιασμό από τους βυζαντινούς. Δεκαέξι Ρώσοι σαλοί είναι αναγνωρισμένοι επίσημα, ενώ λιγότεροι είναι οι Έλληνες σαλοί. Έτσι, έγινε η Ρωσία η χώρα της προτιμήσεως αυτού του τρόπου άσκησης: «Η μανία για την αγάπη του Χριστού ήταν πυκνό φαινόμενο στη Ρωσία, οι σαλοί ήτανε πολυάριθμοι και δημοφιλείς παρά οπουδήποτε αλλού» [4]. Επίσης, ο Νικόλαος Αρσενιέφ στο βιβλίο του «*η Ρωσική Ευσέβεια*», αναφέρει: «από τους σαλούς, που έζησαν από τον 14^ο αιώνα μέχρι το 17^ο, ανακηρύχτηκαν άγιοι καμιά τριανταριά. Στους αιώνες 18^ο και 19^ο, ο αριθμός αυτών των *Yurodivy*, κανονικών αγίων, είναι σχετικώς πολύ μεγάλος»[5].

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι ο σαλός άνθρωπος είναι μία περίπτωση ψυχικά αρρώστου, δηλ. τρελού, ο οποίος δρα και φέρεται ανισσόροπα, χωρίς λογική και έχοντας χάσει την επαφή με τον τρόπο που σκέπτονται και ενεργούν οι άνθρωποι του περιβάλλοντός του[6]. Αντίθετα, οι διά Χριστόν σαλοί ζουν και συμπεριφέρονται «σαν» να είναι τρελοί, προκειμένου να κερδίσουν τον Χριστό,

αλλά και για να αποκρύψουν τις αρετές και τα χαρίσματα που τους έδινε ο Θεός[7].

3. Η έννοια της «Αγιότητας»

Οι άγιοι δεν αποτελούν ξεχωριστή κάστα ανθρώπων, αλλά είναι εκείνοι οι οποίοι ανταποκρίνονται ελεύθερα στο κάλεσμα που ο Χριστός απευθύνει σε όλους, μέσα από το ευαγγελικό κήρυγμα[8]. Όμως, για τους περισσότερους ανθρώπους, άγιος είναι εκείνος που δεν αμαρτάνει, δηλ. ο ηθικός από κάθε άποψη. Επίσης, για κάποιον «χριστιανό», άγιος είναι εκείνος που έχει εσωτερικά βιώματα, ζει πνευματικά, περιέρχεται σε έκσταση και βλέπει πράγματα που δεν τα βλέπουν οι άλλοι, με απλά λόγια ζει υπερφυσικές καταστάσεις και ενεργεί υπερφυσικές πράξεις, δηλ. περιέχει ένα στοιχείο με χροιά μυστικισμού.

Στην ελληνική γραμματεία ο όρος άγιος παράγεται από το ρήμα *ἄζεσθαι*, που εκφράζει το υποκειμενικό συναίσθημα του ανθρώπου απέναντι στο άγιο[9]. Το ρήμα *ἄζομαι* στην αρχαία ελληνική θρησκεία έχει τη σημασία της εκδηλώσεως φόβου προς το Θεό[10]. Σε παλαιότερο λεξικό ο όρος αυτός προέρχεται από τη λέξη *ἄγος* ή *ἄζω*, που έχει την έννοια του καθαρού, ιερού, σεβάσμιου[11].

Στην ελληνιστική εποχή, άγιοι αρχίζουν να χαρακτηρίζονται και οι θεοί της εποχής αυτής (Σέραπις, Ίσις, Βαάλ)[12]. Στην Παλαιά Διαθήκη, συναντούμε την λέξη άγιος στην μετάφραση των Ο΄, ως μετάφραση της εβραϊκής λέξης *gadosh* ή *godesh*[13]. Η λέξη αυτή έχει άμεση σχέση με πρόσωπα και πράγματα της λατρείας, όπως Θεός, άνθρωπος, χώρος, χρόνος. Οι άνθρωποι που ονομάζονται άγιοι, είναι εκείνοι που τηρούν τις εντολές του Θεού και αποφεύγουν την αμαρτία (Αβραάμ, Ισαάκ, Προπάτορες)[14]. Στην Καινή Διαθήκη η λέξη άγιος έχει την ίδια έννοια με αυτή της Παλαιάς. Άγιος είναι ο Θεός-Πατήρ, ο Υιός, το άγιο Πνεύμα, η Εκκλησία, τα μέλη της θριαμβεύουσας Εκκλησίας κ.α. Μέχρι και σήμερα, οτιδήποτε σχετίζεται με την θ. λατρεία είναι άγιο (σκεύη, βιβλία)[15].

Κατά τους Πατέρες, το επίθετο *άγιος* αποδίδεται πρώτιστα στο Θεό, ως ουσία και πηγή αγιότητας, από τον οποίο εξαρτάται κάθε ιερό και άγιο στοιχείο του κόσμου, που ποτέ δεν είναι άγιο από τη φύση του, αλλά πάντα «*τῆ μεθέξει*». Οι όροι (*gadosh*, άγιος) υποδηλώνουν μια σχέση ολοκληρωτικής εξαρτήσεως από το Θεό[16]. Επίσης, οι Πατέρες παρατηρούν ότι η τελείωση του ανθρώπου αποτελεί δωρεά του Θεού προς τον άνθρωπο, την οποία οικειοποιείται ο άνθρωπος με την πίστη. Αυτοί οι οποίοι επιθυμούν να γίνουν άγιοι πρέπει να διέλθουν από ορισμένες βαθμίδες πνευματικής προόδου, δηλ. από την καθαρτική σε φωτιστική και τέλος στην μυστική ή τελειοποιό[17], όπου ο άνθρωπος από δούλος ο οποίος φοβάται τις τιμωρίες και από μισθωτός που αποβλέπει σε αμοιβές, γίνεται υιός του Θεού, που αγαπά το Θεό και ενώνεται μ' Αυτόν λόγω αγάπης[18], καθώς ο Θεός «*ἀγάπη ἐστίν*»[19] και η τέλεια αγάπη «*ἔξω βάλλει τὸν φόβον, ὅτι ὁ φόβος κόλασιν ἔχει, ὁ*

δὲ φοβούμενος οὐ τετελείωται ἐν τῇ ἀγάπῃ»[20].

Οἱ ἅγιοι με τὸν αγώνα τοὺς ἐπιδεικνύουν τὴν ἀμετάκλητη ἀπόφασή τοὺς νὰ κατευθύνουν τὴ βούλησή τοὺς στὸν ἀληθινὸ τῆς σκοπὸ, ποὺ εἶναι ἡ ὁμοίωση πρὸς τὸ θεό. Ἡ ἀπόφαση αὐτὴ ἐνεργεῖται με ἀπόλυτη ἐλευθερία, χωρὶς νὰ ἐπιβάλλεται. Ἀπὸ τὴ στιγμὴ ποὺ ὑπάρχει ἡ ἐλεύθερη συγκατάθεση, τὸ ἔργο τὸ ἀναλαμβάνει ἡ θ. Χάρη[21].

Παρόλα αὐτά, γιὰ νὰ φθάσει κανεὶς στὴν τελειοποιὸ κατάστασι τῆς θεώσεως, ἀπαιτεῖται ἀσκησι[22]. Εἰδικὰ τὰ δάκρυα (μετανοίας ἢ καὶ δοξολογίας) κατέχουν ἐξέχουσα θέση στὴ μυστικὴ διδασκαλία τῶν Πατέρων[23]. Πρέπει νὰ τονίσουμε πὼς ἡ ἀσκησι δὲν στρέφεται ἐνάντια στὴ φύσι, ἀλλὰ ἀντίθετα ἀποσκοπεῖ στὴν ἀποδέσμευσή τῆς ἀπὸ τὴν ἀμαρτία. Με τὴν ἀσκησι καταπολεμοῦνται τὰ πάθη καὶ ἐκδιώκεται ὁ διάβολος ἀπὸ τὸ νοῦ. Ὁ διάβολος πολεμᾷ τὸν ἄνθρωπο ἀπὸ μῖσος πρὸς τὸ Θεό, ἀφοῦ δὲν μπορεῖ νὰ βλάψει τὸ Θεό, στρέφεται ἐναντίον τοῦ ἀνθρώπου, ποὺ εἶναι ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ[24].

Πρέπει ὅμως νὰ γνωρίζουμε πὼς ἡ ἀγιότητα δὲν ταυτίζεται με τὰ ἐπιτεύγματα τῆς ἠθικῆς καὶ τῆς ἀσκησις, οὔτε με ὑπερφυσικὲς ἐμπειρίες ὁποιασδήποτε μορφῆς, διότι ὅλα αὐτά μπορεῖ νὰ τὰ βρεῖ κανεὶς καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ χριστιανισμὸ. Ἡ ἀγιότητα δίνεται ἀπὸ τὸ Θεό ἐν Ἁγίῳ Πνεῦματι ὡς μετοχή στὴν ἴδια τὴ ζωὴ Του, ἀφοῦ οἱ ἅγιοι δε διαθέτουν δική τοὺς ἀγιότητα, ἀλλὰ μετέχουν σ' ἐκείνη τοῦ Θεοῦ, ἡ ὁποία εἶναι ἰδιότητα ἐκ φύσεως Του μόνο. Αὐτὸ σημαίνει ὅτι οἱ ἅγιοι δὲν εἶναι πρωτότυπα τῆς ἀγιότητος, ἀλλὰ εἰκόνες τοῦ μόνο Ἁγίου. Ὁ ἱερός Χρυσόστομος συνδυάζει τὴν ἀγιότητα με τὴν ὀρθὴ πίστι καὶ βίῳ καὶ συνεχίζει λέγοντας πὼς δὲν εἶναι ἅγιοι μόνο αὐτοὶ ποὺ κάνουν θαύματα ἢ ἐκβάλλουν δαιμόνια, ἀλλὰ «πάντες εἶσι»[25]. Ὀρθὸς βίος σημαίνει ἀρνήσι τῆς ἀμαρτίας.

[1] Βλ. ΓΚΟΡΑΪΝΩΦ ΕΙΡ., *Οἱ διὰ Χριστόν σαλοί*, ο.π., σ.15.

[2] SPIDLIK T., *I Grandi Mistici Russi*, Roma 1977, p. 140.

[3] E.BEHR-SIGEL, *Prière et Sainteté dans l'Eglise Russe*, éd. du Cerf, Paris 1950, p. 92.

[4] Βλ. Lev Jillet hiéomoine, "Une forme d'Ascèse russe", *Irénikon* 3, Monastere de Chovetogne, Belgique 1927, σ. 15. Ἐπίσης, GORAINOFF I., *Les fols en Christ*, Paris 1983, σ. 191. Ὁ Γ. Fedotov ἀριθμεῖ 36 σαλοῦς ἀναγνωρισμένους ἐπίσημα ἀπὸ τὴν

Εκκλησία της Ρωσίας. FEDOTOV G., *The Russian Religious Mind*, 1966, σ. 330. Πρβλ. ΜΑΡΤΙΝΗ ΠΑΝ., *Ο σαλός Αγ. Ανδρέας και η σαλότητα στην Ορθόδοξη Εκκλησία*, ο.π., σ. 15.

[5] Βλ. ARSENIIEV N., *Russian piety*, St. Vladimir Seminary press, 1975, p.107. Πρβλ. ΜΑΡΤΙΝΗ ΠΑΝ., *Ο σαλός Αγ. Ανδρέας και η σαλότητα στην Ορθόδοξη Εκκλησία*, ο.π., σ. 15.

[6] Βλ. ΠΕΤΡΙΔΗ ΙΚ., *Εμπαίζοντες «Ημείς μωροί διά Χριστόν...»*, ο.π., σ. 9.

[7] Βλ. ΠΕΤΡΙΔΗ ΙΚ., *Εμπαίζοντες «Ημείς μωροί διά Χριστόν...»*, ο.π., σσ. 10-11.

[8] Α΄ Πέτρ. 1, 16. Πρβλ. ΚΟΪΟΥ Ν., *Επ' ελευθερία εκλήθητε, Αυτονομία και Ετερότητα στην Ηθική*, εκδ. Αθ. Σταμούλη, Αθήνα 2004, σσ. 136-137.

[9] Βλ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝ., *Αγιολογία 1*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1996, σ. 25.

[10] Ο Eduard Williger στην εργασία του "Hagios" τοποθετεί τον φόβο του ανθρώπου απέναντι στο Θεό σε τρεις βαθμίδες και σημαίνει: α) δειλία απέναντι σε μία υπερφυσική δύναμη, β) φυσικό φόβο απέναντι στο μυθικό Θεό και γ) σεβασμό. Βλ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝ., *Αγιολογία 1*, ο.π., σ. 25.

[11] ΣΚΑΡΛΑΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ, *Λεξικόν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας*, ο.π., σ. 43.

[12] Βλ. ΠΑΣΧΟΥ Β. Π., *Ἄγιοι, οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ*, εκδ. Αρμός, Αθήνα 1997, σ. 30. Βλ. επίσης, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝ., *Αγιολογία 1*, ο.π., σ. 26.

[13] Βλ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ ΑΝ., *Αγιολογία 1*, ο.π., σσ. 26-27

[14] ΠΑΣΧΟΥ Β. Π., *Ἄγιοι, οἱ φίλοι τοῦ Θεοῦ*, ο. π., σ. 30.

[15] Ο. π., σσ. 30-31.

[16] Βλ. LAMPE G.W.H., *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford 1961, σ. 18. Βλ. επίσης, ΕΥΔΟΚΙΜΩΦ Π., *Η προσευχή της Ανατολικής Εκκλησίας*, (μτφρ. Μ. Παπαζάχου - Δ.

Τζέρπου), εκδ. Αποστολικής Διακονίας, Αθήνα 1980, σ. 44.

[17] Βλ. ΤΣΑΜΗ Δ., *Αγιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας*, εκδ. Πουρναρά, Θεσ/νίκη 1999, σσ. 163-167.

[18] Βλ. Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, *Όροι κατά πλάτος, προοίμ. 3*, PG 31, 896B: «Ὅλως δε τρεις ταύτας ἐγὼ διαφοράς της διαθέσεως προς την ἀπαραίτητον ἀνάγκην της υπακοῆς καθορώ. Ἡ γάρ φοβούμενοι τας κολάσεις ἐκκλίνομεν ἀπὸ του κακοῦ και ἐσμεν ἐν τη διαθέσει τη δουλική, ἢ τα ἐκ του μισθοῦ κέρδη διώκοντες της ἑαυτῶν ἕνεκεν ωφελείας πληρούμεν τα προστάγματα και κατά τούτο προσεοίκαμεν τοῖς μισθίοις, ἢ δι' αὐτό το καλόν και την προς τον δεδωκότα ἡμῖν τον νόμον ἀγάπην, χαίροντες ὅτι οὕτως ἐνδόξω και ἀγαθῷ Θεῷ δουλεύειν κατηξιώθημεν και ἐσμεν οὕτως ἐν τη των υἱῶν διαθέσει».

[19] Α' Ιω. 4, 16. Βλ. ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ Γ., *Χριστιανική Ηθική*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000, σ. 227.

[20] Α' Ιω. 4, 18. Πρβλ. Συμεών του Νέου Θεολόγου, *Ἐρωτας θείων ὕμνων*, SC 147 p.194, «φόβος γὰρ ἐν τῇ ἀγάπῃ οὐχ εὐρίσκεται οὐδ' ὄλως, οὐδέ πάλιν δίχα φόβο ἐν ψυχῇ καρποφορεῖται». Βλ. ἐπίσης ΜΑΝΤΖΑΡΙΔΗ Γ., *Χριστιανική Ηθική*, ο. π., σσ. 228-229.

[21] ΚΟΪΟΥ Ν., *Επ' ελευθερία εκλήθητε, Αυτονομία και Ετερότητα στην Ηθική*, ο. π., σ. 138.

[22] Βλ. ΤΣΑΜΗ Δ., *Αγιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας*, ο. π., σσ. 168-176.

[23] Βλ. ΣΥΜΕΩΝ ΝΕΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Εκατοντάς 1, 23, 29, 32, 35, 49, 60* (σσ. 46, 48-50, 53, 56), έκδ. J. Darrouzes, SC 51, Paris 1957, και 60, 53, 56• *Λόγος 4, Περί μετανοίας και κατανύξεως... και ὅτι ἀνευ δακρύων ἀδύνατος εἰς καθαρότητα και ἀπάθειαν ελάσαι τινά*, SC 96, σσ. 312-372, έκδ. B. Krivosheine, Paris 1963• *Εκατοντάς 3, 8, 12, και 21* (σ. 82, 83 και 86). Ο Συμεών επικαλεῖται σχετικά τον Γρηγόριο Θεολόγο. Βλ. *Λόγος 29* (3, σσ. 180-182) και ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ, *Λόγος 19, 7* PG 35, 1049D-1052A• Mme Lot-Borodine, «Le mystere du don des larmes dans l' Orient Cretien, dans la vie spirituelle», *Etudes et documents* 48, 3 (1936) 65-110• HAUSHERR I., *Penthos, la doctrine de la compunction dans l' Orient Cretien*, (*Orient. Christ. Anal.* 123), Roma 1944• ΦΥΤΡΑΚΗ Α., *Ταῖς τῶν δακρύων ροαῖς, ὁ κλαυθμός τῶν μοναχῶν*, Αθήνα 1945• A Monk of the Eastern Church, *Orthodox Spirituality: An Outline of the Orthodox Ascetical and Mystical Tradition*,

London 1961, p. 47• MALONEY G., «Penthos and Apophatic Spirituality», *John XXIII Lectures 1* (1966), p. 33-41. Πρβλ. ΤΣΑΜΗ Δ., *Αγιολογία της Ορθόδοξης Εκκλησίας*, ο. π., σσ. 168-169.

[24] Περί του κατ' εικόνα Βλ. ΚΑΛΑΝΤΖΑΚΗ Ε. ΣΤ., «*Εν αρχή εποίησεν ο Θεός*», *Ερμηνευτική ανάλυση των περί δημιουργίας διηγήσεων της Γενέσεως*, εκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2001, σσ. 231-285. Βλ. επίσης, ΖΗΣΗ ΘΕΟΔ. (πρωτοπρεσβυτέρου), *Η σωτηρία του ανθρώπου και του κόσμου*, εκδ. Βρυέννιος, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 67-74.

[25] «*Άγιοι εισι πάντες, όσοι πίστιν ορθήν μετά βίου έχουσι· κύν σημεία μη εργάζωνται κύν δαίμονας μη εκβάλλωσιν, άγιοί εισιν*». Βλ. ΙΩ. ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, *Εις Α' Τιμ. Ομιλ. 14, 3, PG 62, 575. Εις Α' Θεσ. Ομιλ. 4, 3, PG 62, 420*. Βλ. επίσης, ΚΟΪΟΥ Ν., «*Ήθος και Δόγμα στα έργα του Γ. Σωφρονίου*», στον συλ. *Τόμο: Γέροντας Σωφρόνιος ο Θεολόγος του Ακτίστου φωτός*, Μ.Μ. Βατοπαιδίου, 2008, σσ. 204-208.

<http://bit.ly/19Cbdry>